

نشانه‌شناسی

نگاهی به کتاب مبانی نشانه‌شناسی

نوشته دانیل چندلر، ترجمه مهدی پارسا
بهزاد صدیقی

در پیش‌گفتار کتاب خود آورده است، نسخه اولیه این کتاب در سال ۱۹۹۴ نوشته شده است.

چندلر در این کتاب کوشیده تعریف نشانه‌شناسی را، و نیز آنچه را که از نشانه‌شناسی موردنظر بوده تبیین کند و به چالش بگذارد. او در ابتدا به عام‌ترین تعریفی که «امبر توآکو» از نشانه‌شناسی در سال ۱۹۷۶ ارائه داده می‌پردازد و سپس از زبان او نقل قول می‌کند که نشانه‌شناسی با هر چیزی که بتواند یک نشانه قلمداد شود، سر و کار دارد و نشانه‌شناسی مطالعه هر چیزی است که بر چیز دیگری اشاره دارد. چندلر خود

می‌گوید: «نشانه‌ها می‌توانند به شکل کلمات، تصاویر،

اصوات، اطوار و اشیا

ظاهر شوند و تأکید

که نشانه‌شناسان به

به این پرسش‌اند

ساخته می‌شوند

چطور بازنمایی

و نشانه‌شناسی

اشکال فراوان

تولید معنا و بازنمایی

ارتباط دارد. به این ترتیب

می‌بینیم که مؤلف در آغاز

کتاب خود تلاش می‌کند به

این پرسش و نیز چنین مباحثی کلی

از نشانه‌شناسی بپردازد و می‌کوشد در این راه وجوه مختلف نشانه‌ها و نظام‌های آن را تبیین سازد. تعریف نشانه‌شناسی و پرداختن به این علم از نگاه فردیناند سوسور، چارلز پیرسی که نظریه‌های صورتی نشانه‌ها را مطرح کرد و همچنین کسانی که مکتب کپنهاگ یا مکتب پراگ و نیز مکتب پاریس را در حیطه نشانه‌شناسی بنا نهادند و نیز سایر نشانه‌شناسان همچون رومن یا کوبسن، گرماس، مترز، بارت، آکو، دریدا، فوکو، کریستوا، هال و... دائما از زبان چندلر به آن در این کتاب اشاره می‌شود. چندلر می‌گوید که نشانه‌شناسی یکی از روش‌های تحلیل متن است و سپس به تحلیل محتوایی و تحلیل نشانه‌شناسی اشاره می‌کند و نیز به ارتباط آن با زبان‌شناسی می‌پردازد. نظر سوسور و الگویی که او درباره نشانه ارائه

نشانه‌شناسی در این کتاب به بهترین وجه معرفی شده است. یک منبع جامع، تأثیرگذار و جذاب که می‌تواند هم برای مبتدیان و هم برای دانشجویان پیشرفته‌تر بالارزش باشد.

سنت‌های نشانه‌شناسی، روش‌های نشانه‌شناسی، ارتباط با زبان‌شناسی لانگ و پارون و چرا نشانه‌شناسی بخوانیم از جمله مباحثی است که در آغاز کتاب و در بخش تعریف و پیش از فصل اول مورد بررسی قرار می‌گیرد. در ادامه، در فصل نخست، الگوهای نشانه، الگوی سوسوری و الگوی پیرسی و چهارچوب یلمزلف تشریح می‌شود. نشانه‌ها و چیزها، تحلیل ساختارها، چالش‌های لفظی، رمزگان، برهم‌کنش‌های متنی و محدودیت‌ها و قابلیت‌ها عنوان فصل دوم تا هفتم این کتاب است. به گفته مؤلف کتاب چندلر، که

چاپ دوم کتاب مبانی نشانه‌شناسی تاتر نوشته «دانیل چندلر» با ترجمه «مهدی پارسا» چندی است که توسط انتشارات سوره مهر به بازار نشر راه یافته است. این کتاب در ۳۵۱ صفحه در قطع رقعی به قیمت ۳۵۰۰ تومان با شمارگان ۲۲۰۰ نسخه در دسترس علاقه‌مندان هنر و نشانه‌شناسی قرار گرفته است. این کتاب در هفت فصل به همراه یک بخش مقدمه و تعریف‌ها در آغاز کتاب و ارائه اشکال و جداول تألیف شده است.

اهمیت این کتاب آن قدر بالاست که مترجم و در واقع مؤلف، پیش از شروع مقدمه نظر سه تن از استادان دانشگاه‌های انگلیس، استرالیا و آمریکا را آورده است که از جمله آن‌ها می‌توان به نظر گای کوک استاد دانشگاه ریدینگ انگلستان اشاره کرد: «به جرئت می‌توانم بگویم

می‌دهد، مباحثی است که چندلر آن را واکاوی می‌کند و به شکلی دقیق و روشن، بازنمایی می‌کند و از قول او یادآور می‌شود که نشانه، یک کل است که از اتصال دال به مدلول نتیجه می‌شود. نقش انسان در تولید معنا موضوعی است که مؤلف در مبحث نشانه‌شناسی مورد تأکید قرار می‌دهد و از همین منظر می‌کوشد، نظرات پیرسی و سوسور را مطرح سازد و یادآور شود که اساساً انسان سهم مهم و به‌سزایی در تولید معنا دارد و مهم‌تر از هر چیز موجودی معناساز است. سه‌گانه پیرسی در نشانه‌شناسی که شامل مفهوم، مصداق و حامل نشانه می‌شود و به عنوان مثلث نشانه‌ای مطرح و معروف است، دیدگاهی است که در همان فصل اول کتاب چندلر تفسیر و درباره آن توضیح داده می‌شود. وجوه نمادین، شمایی و نمایه‌ای از انواع نشانه‌ها از نظر سوسور مطرح‌شده و مؤلف آن‌ها را به تفصیل واکاوی می‌کند. نکته مهمی دیگری که در این کتاب به آن پرداخته می‌شود، نشانه‌ها، چیزها و نام‌گذاری اشیا است که چندلر از نظریات ژان بودریار و ژان پیازه و کاترین بلزی در این خصوص بهره می‌برد. روابط مفهومی و مکانی، محورهای افقی و عمودی، بعد همنشینی، روابط متوالی یا زنجیره‌ای، تقلیل‌سازی، بعد جانشینی، هم‌ترازی، نشان‌داری صوری و توزیعی، تقابل‌ها و زبان تقابل‌عناوینی است که در فصل سوم کتاب به بحث گذاشته می‌شود. «الزیرا داس گرماس» نشانه‌شناس دیگری است که مربع نشانه‌شناسی را به عنوان ابزار تحلیل مفاهیم زوج معرفی کرد و به کمک آن اتصالات و انفصالات منطقی وابسته به جنبه‌های بنیادی معنایی در یک متن را در نقشه‌ای ترسیم کرد. در واقع چندلر با مطرح کردن این مباحث می‌کوشد، علم نشانه‌شناسی و مباحث پایه‌ای آن را به عنوان مبانی اولیه برای خوانندگان و علاقه‌مندان این مبحث یا موضوع تشریح سازد.

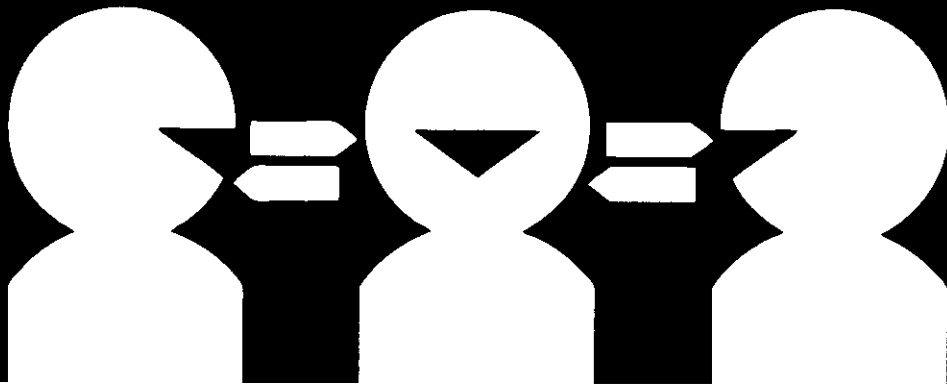
با خوانش و مطالعه این کتاب خواننده درمی‌یابد که مباحثی نظیر، استعار، مجاز، مجاز مرسل، مجاز جزء به کل، مجازهای اصلی و استطوره، مباحثی هستند که در علم نشانه‌شناسی باید مورد توجه قرار گیرد

و در ادامه بر او روشن می‌شود که مفهوم رمز و رمزگشایی از جمله مباحث بنیادی نشانه‌شناسی است. نکته‌ای که در این بخش به خوبی از آن بحث می‌شود و به زبان خیلی راحت و آسان به خواننده تفهیم می‌شود، پرداختن به انواع رمزگان است و این انواع رمزگان که شامل اجتماعی، متنی، تفسیری، ادراکی، واقع‌گرایی است، به شکل مختصر و مفید و موجز در این کتاب از آن سخن به میان می‌آید.

اهمیت الگوهای ارتباطی، موقعیت‌یابی سوژه، موقعیت‌ها خوانش، وجوه خطابی و بینامتنیت، درون‌متنیت و انواع و درجات بینامتنیت و... دیگر موضوعات مهم این کتاب به شمار می‌رود که چندلر با استفاده از نظریات نشانه‌شناسان

مطرح همچون کریستوا، بارت، سوسور، فوکو، کلودلوی استروس، ژرارزنت آن‌ها را به درستی تبیین ساخته و توضیح داده است.

نشانه‌شناسی پس‌اساختارگرا، قابلیت‌های تحلیل نشانه‌شناسی، تشکیل معناها و سوژه‌ها، وجوه نشانه‌شناسی از مباحث عمده و مهم فصل پایانی هفتم کتاب چندلر است که با عنوان محدودیت و قابلیت‌ها آمده است. این کتاب از آن نظر اهمیتش دوچندان می‌شود که چندلر از نظریات بسیاری از نشانه‌شناسان و نظریه‌پردازان برای تشریح، تبیین، توضیح، تعریف و تفسیر نشانه‌شناسی بهره‌های وافر برداشته است و به تنهایی نخواسته است که نظریات شخصی خویش را در این حیطه ارائه دهد. چندلر حتی برای

خوانندگان علاقه‌مند در پایان کتاب خود چند کتاب تخصصی دیگر را در حیطه نشانه‌شناسی معرفی می‌کند که هیچ کدام از آن‌ها متأسفانه به زبان فارسی ترجمه نشده است. او سپس به مقالات و کتاب‌هایی که برای تألیف این کتاب از آن‌ها بهره برده است، اشاره می‌کند.

یکی از ویژگی‌های این کتاب البته به غیر از خود متن اصلی کتاب که به صورت جامع و مانع به آن می‌پردازد، اصطلاحات تخصصی مباحث علم نشانه‌شناسی است که در پس از فصل هفتم به عنوان فهرست اصطلاحات آمده است

در این بخش حتی خواننده‌ای که چندان علاقه‌مند به کل متن کتاب نباشد، با خواندن تعاریف اصطلاحات تخصصی می‌تواند حداقل آشنایی اولیه‌ای با مباحث علم نشانه‌شناسی داشته باشد، که از جمله آن‌ها می‌توان به

ترکیب‌بندی رمزگان، قطعه‌بندی، رمزی شدن، دلالت ضمنی، واسازی، تحلیل در زمانی، رمزگشایی، دلالت مستقیم، دال تهی، رمز و خوانش تقابلی، آوامحوری، بازنمایی، نشانه‌شناسی، دال، مدلول، دلالت، عمل دلالت، سوز، ساختارگرایی و... اشاره کرد. به هر حال مؤلف در این کتاب تمام هم و غم و تلاش خود را به کار گرفته تا کتابی خواندنی از علم نشانه‌شناسی ارائه دهد و توجه علاقه‌مندان این بحث و بخصوص دانشجویان هنر، فلسفه و ادبیات را به خود جلب کند که در این زمینه موفق می‌شود.

اهمیت دیگر کتاب در تقسیم‌بندی درست و دقیق مباحث اصلی آن است که در هفت فصل به همراه یک مقدمه و تعاریف اصطلاحات، در پایان کتاب جداسازی شده است و نکته دیگر در این خصوص فهرست جداول و اشکال است

که پس از فهرست اصلی کتاب به صورت مشخص و مجزا در فصول و بخش‌های کتاب فهرست‌بندی شده است و مطالعه را برای درک بهتر خوانندگان از مباحث مورد اشاره کتاب آسان‌تر ساخته است در اینجا همچنین باید به ترجمه خوب و روان این کتاب اشاره کنم که توسط مهدی پارسا با دقت و درستی به انجام رسیده است. مترجم کوشیده است در ترجمه کتاب هم لغات و واژه‌های ساده و نیز واژگان معادل و درستی را برای کلمات زبان اصلی یعنی زبان مبدأ انتخاب کند.

چاپ دوم این کتاب نشان‌دهنده آن است که مترجم کتابی نظیر مبانی نشانه‌شناسی را به طور دقیق، روشن و در عین حال مبسوطی با زبان و نثر پالوده و روان به خوانندگان فارسی‌زبان معرفی کند. این کتاب همچون کتاب‌های دیگر نشانه‌شناسی انتشارات سوره مهر زیر نظر دکتر فرزانه سجودی ترجمه شده و برای چاپ و نشر به این نهاد انتشاراتی معرفی شده است. چاپ خوب و قطع مناسب این کتاب از دیگر محاسن ظاهری آن به شمار می‌رود و موجب می‌شود خواننده به راحتی با کتاب انس گیرد و مباحث عمده و مهم و گاه سنگین آن را مطالعه کند.

به هر حال همان‌طور که مؤلف در پشت جلد آن اشاره کرده و در مقدمه خود آورده است: «جریان اندیشه با استدلال هم‌ارز نیست، و این نکته مثبت کتاب مبانی نشانه‌شناسی است. این کتاب نه ترتیب تاریخی را پیش گرفته و نه به پی‌رفت منطقی وفادار مانده است.» خواننده، این کتاب را به همه علاقه‌مندان نشانه‌شناسی و دانشجویان و استادان هنر و ادبیات و فلسفه توصیه می‌کند و امیدوار است که با مطالعه آن بتوانند نگاه روشن‌تر و درست‌تری از مباحث علم نشانه‌شناسی پیدا کنند.

در پایان جا دارد از دکتر فرزانه سجودی (استاد متبحر نشانه‌شناسی)، که همواره حامی انتشارات نظریات پایه‌ای هنر و از جمله نشانه‌شناسی است و همچنین از مترجم فرهیخته آن سپاسگزار بود که چنین کتاب مفید و خواندنی را در این آشفته‌بازار نشر، برای جامعه هنری و فرهنگی معرفی، ترجمه و چاپ کردند.

